

CÜHEYNE (Benî Cüheyne)

(بنو جهينة)

**Kahtâniler'den Kudâa'ya mensup
bir Arap kabilesi.**

Cüheyne kabilesinin Kudâa'ya kadar nesep silsilesi şöyledir: Cüheyne b. Zeyd b. Leys b. Sûd b. Eslûm b. Hâfî b. Kudâa. Kudâa'nın diğer kolları Belî, Mehre, Behrâ, Uzre, Kelb ve Tenûh ile yakın akrabalığı olan Cüheyne, kendi arasında birçok kol ve aşirete ayrılarak büyük bir kabileyi meydana getirir. İslâm'dan önceki devirde önceleri Necid'de yaşarken daha sonra Medine civarında Kızıldeniz ile Vâdilkurâ arasına, özellikle Yenbû bölgesine yerleştiler. Hz. Peygamber Medine'ye hicret ettiği zaman onlar bu bölgede idiler. Hemen ilk zamanlarda İslâm hâkimiyetini kabul ederek Hz. Peygamber'le anlaşma yapan, ardından da İslâmiyet'e giren Cüheyneliler, bundan böyle İslâm'ın sâdik taraftarı olarak kaldılar. Bu kabilenin faziletine dair rivayet edilen hadislerin birinde Hz. Peygamber'in adlarını saydığı bazı kabilelerle birlikte Cüheyneliler'in kendisine yardımcı olduğunu onların da Allah ve Resulü'nden başka yardımcıları bulunmadığını söylediği görülmektedir (Buhârî, "Menâkıb", 6; Müslim, "Fezâ'ilü's-şahâbe", 188-195). Cüheyneliler Bedir Savaşı'nda İslâm ordusunda yer aldılar. Aynı şekilde Mekke'nin fethinde ve Huneyn Gazvesi'nde de bulundular.

Ridde* olaylarını benimsemeyen Cüheyneliler'in birçoğu dört halife döneminde fetih hareketlerine katılarak Suriye, Irak ve Mısır topraklarına yerleştiler. Bir kısmı ise eski bölgelerinde kaldılar. Bunlara bugün de rastlanmaktadır. Mısır'a yerleşenleri zamanla Aşağı Mısır'dan Yukarı Mısır'a doğru ilerleyerek Fâtımîler devrinde burada önemli icraatta bulundular.

III. (IX.) yüzyıldan itibaren Sudan üzerine yürüten Cüheyneliler Habeşistan'a da seferler düzenlediler. Bu kabileden bir grubun Endülü's'e giderek orada yerleştiği de bilinmektedir. Daha sonraki dönemlerde Cüheyne'nin tarihi tesbit edilmemekle beraber bugün dahi bazı Arap kabilelerinin Cüheyne'nin izlerini taşıdığı kaydedilmektedir.

Abdülkerim Mahmûd Hatîb, *Târîhu Cüheyne* adlı eserinde (Riyad 1405/1984) Cüheyne kabilesi ve bu kabileye mensup tanınmış şair, sahâbi ve muhaddis-

ler hakkındaki bilgileri bir araya getirmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Menâkıb", 6; Müslim, "Fezâ'ilü's-şahâbe", 188-195; İbn Sa'd, *eş-Tabakât*, bk. İndeks; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), bk. İndeks; İbn Hazm, *Cemhere*, s. 444-445, 478-479, 485-486; İbn Haldûn, *el-İber*, II, 247; V, 429; Kal-kaşendî, *Nihâyetü'l-ereb*, Beyrut 1405/1984, s. 204-206; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, Kahire 1392/1972, XIII, 139-141; Kehhâle, *Mu'cemü kabâ'ilil-'Arab*, Beyrut 1402/1982, s. 216-217; Mustafa Murâd ed-Debbâğ, *el-Kabâ'ilü'l-'Arabîyye ve selâ'ilühâ ft bilâdinâ Filistin*, Beyrut 1986, s. 55-58; C. H. Becker, "Cüheyne", *IA*, III, 238; M. J. Kister, "Kudâ'a", *EL²* (Fr.), V, 314-318.

 AHMET ÖNKAL

CÜLÂS b. SÜVEYD

(جلاس بن سويد)

Cülâs b. Süveyd b. Sâmit el-Ensârî

Sahâbi.

Evs kabilesine mensuptur. İlk zamanlarda müslüman olduğunu iddia etmesine rağmen İslâmiyet'i benimsememiş ve diğer münafıklarla birlikte İslâm'ın aleyhinde bulunmuştur. Nitekim Tebük Seferi'nde (8/629) imanı zayıf bazı kimseleri, hıristiyanların çok güçlü olduğu propagandasıyla bu sefere katılmama-ya ikna etti. Tebük'te nâzil olan ve bu savaşa katılmayanları kınayan âyetleri kastederek, "Muhammed'in Medine'de kalan kardeşlerimiz hakkında söylediği doğru ise biz eşeklerden de beter olalım" dedi. Bu sözler üzerine üvey oğlu Umeyr b. Sa'd ile aralarında ciddi bir tartışma geçti ve Umeyr Hz. Peygamber hakkındaki sözlerini ona bildireceğini söyledi; sonra da Resûlullah'a giderek Cülâs'ın sözlerini nakletti. Hz. Peygamber Cülâs'ı yanına çağırttı. Umeyr'in anlattıklarına karşı bir diyeceği olup olmadığını sordu. Cülâs böyle bir söz sarfetmediğini, Umeyr'in yalan söylediğini iddia etti. Bunun üzerine Umeyr Cenâb-ı Hakk'a yalvararak kimin yalan söylediğine dair âyet indirmesini niyet etti. Bir müddet sonra nâzil olan âyet (et-Tevbe 9/74), münafıkların Hz. Peygamber aleyhindeki tutumlarından vazgeçerek tövbe etmelerinin kendileri için daha iyi olacağını bildirdi. Cülâs da suçunu itiraf ederek tövbe etti ve samimi bir müslüman oldu. Ondan herhangi bir rivayetin gelmediği anlaşılmaktadır.

Cülâs'ın kardeşi Hâris bir ara irtidad ederek Mekke'ye kaçmıştı. Sonraları yaptığına pişman olup Medine'ye döndü. An-

cak yakalandığı takdirde öldürüleceği korkusuyla şehre giremediği için Medine yakınlarında bir yerde saklandı ve Cülâs'a haber göndererek Resûlullah'tan af dileyceğini, kabul etmediği takdirde uzaklara kaçacağını bildirdi ve ondan aracı olmasını istedi. Bunun üzerine Cülâs Hz. Peygamber'den kardeşi için af diledi. Bu hadise dolayısıyla tövbe edenlerin bağışlanacağına dair Âl-i İmrân sûresinin 89. âyeti nâzil oldu.

Cülâs b. Süveyd'in vefat tarihi bilinmemektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkıdî, *el-Megâzî*, III, 1003-1006; İbn Sa'd, *eş-Tabakât*, IV, 375-376; İbn Abdülber, *el-İstâb*, Haydarâbâd 1318, I, 97-98; Vâhidî, *Esbâbü'n-nüzûl*, Kahire 1387/1968, s. 65; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, I, 347; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), I, 493-494, 576-578; Ebû's-Suud, *Tefstir*, Kahire 1347, II, 283; Elmalılı, *Hak Dini*, III, 2592; Köksal, *İslâm Tarihi* (Medine), IX, 199-202.

 MÜCTEBA UÇUR

CÜLENDÂ b. MES'ÜD

(جلندی بن مسعود)

Cügendâ b. Mes'ûd b. Ceyfer
b. Cügendâ el-Ezdi
(ö. 134/751)

**Uman İbâzî imamlarının ilki
ve önde geleni.**

Son Emevî halifesi Mervân b. Muhammed zamanında ayaklanan ve 129 (747) yılında öldürülen İbâzî reislerinden Tâlibü'l-Hak Abdullah b. Yahyâ'yı desteklemiştir.

İlk Abbâsî halifesi Ebû'l-Abbas es-Seffâh devrinde (750-754) Uman'a önce Cünâh b. Ubâde, sonra da onun oğlu Muhammed b. Cünâh vali olarak tayin edildi. Ancak Uman İbâzîleri, valiler kendilerine oldukça yumuşak davranmış olmalarına rağmen Seffâh'a biata yanaşmadılar; istiklâllerini ilân için teşebbüse geçtiler ve aralarında en âdil ve en faziletli olarak tanınan Cügendâ b. Mes'ûd'u imamlığa seçtiler (132/750).

Seffâh, Uman bölgesindeki Hâricîler'in itaat altına alınmaları için Hâzîm b. Huzeyme kumandasında bir kuvvet gönderdi. Basra'dan deniz yoluyla ayrılan Hâzîm, Uman sahillerindeki Cezîretü Berkâvân'da bulunan Şeybân b. Abdülazîz el-Yeşkûrî el-Hâricî başkanlığındaki Süf-rîler'i buradan uzaklaştırdı. Uman sahillerine kadar kaçan Şeybân, Cügendâ tarafından Uman'a sokulmadı ve adamlarıyla birlikte öldürüldü. Böylece Hâzîm